

Fundamental Foundations

פרשה תרומה

EXODUS

25 / 1-9

PARASHAS TERUMAH

HASHEM spoke to Moses, saying: ² Speak to the Children of Israel and let them take for Me a portion, from every man whose heart motivates him you shall take My portion.

³ This is the portion that you shall take from them: gold, silver, and copper; ⁴ and turquoise, purple, and scarlet wool; linen and goat hair; ⁵ red-dyed ram skins, tachash skins, acacia wood; ⁶ oil for illumination, spices for the anointment oil and the aromatic incense; ⁷ shoham stones and stones for the settings, for the Ephod and the Breastplate.

⁸ They shall make a Sanctuary for Me — so that I may dwell among them — ⁹ like everything

2

R' Hirsch sees the key to the Tabernacle and its relationship to Israel's calling in verse 8: *They shall make a Sanctuary for Me — so that I may dwell among them.* That Sanctuary represents Israel's obligation to sanctify itself in its personal life, as expressed in many verses (*Leviticus 11:44, 19:2, 20:7, et al.*). When the nation carries out that primary responsibility, God responds by *dwelling among them.*

ספר שמות - Introduction to the Book of Exodus

Scripture has completed the book of *Genesis*, which is the book of Creation, which concerns the creation of the world and the formation of all its creatures, as well as all the events of the Patriarchs, which are also a sort of "creation" with regard to their offspring, because all the events in the lives of [the Patriarchs] are illustrations to allude to and to foretell all that would come upon [their offspring] in the future.¹

After it completed the account of "Creation," [Scripture] began another book, which concerns the actions that emanated from those previous allusions. And the book of *VEilleh Shemos* is dedicated to the subject of the first exile experienced by the Jewish people, namely the exile to Egypt, which was decreed and foretold explicitly to Abraham (*Genesis 15:13-14*), and to the redemption from that exile. ² This is why [Scripture] goes back and begins this book with the names of those who descended to Egypt (vv. 1-4) and their number (v. 5), even though this information was already recorded in the previous book (*Genesis 46:8-27*). It is repeated because their descent there (to Egypt) marked the beginning of the exile, for it was at that point that it started.³

עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ושובו - והנה הגלות איננו נשלם - until the day [the people] returned to their place and returned to the stature of their forefathers. Now, when they left Egypt, although they had left the "house of bondage," they were still considered exiles, for they were still "in a land not theirs," wandering in the

But when they arrived at Mount Sinai and built the Tabernacle, and the Holy One, Blessed is He, once again caused His *Shechinah* to dwell among them, at that point they returned to the eminence of their forefathers, of whom it may be said, "the counsel of God was over their tents,"⁴ and, as the Midrash (*Bereishis Rabbah 47:6*) states, they themselves were the Divine chariot.⁵ It was then that [the people] of Israel were considered to be truly redeemed from their exile. And this is why this book ends with its completion of the subject of the Tabernacle and with the glory of God filling it always.⁶

מעשה הצדיקים - הם מקדש ה'

השאלה היא: באין משכן לישראל, בעת שהמקדש חרב, והר המוריה עומד בשמונו, מה יכול אדם לעשות בכדי שהשכינה תשרה בישראל? איך יענה אדם לקריאתו של מקום: "קייטנו אחד עשה לי שאינך אצלכם"? - הגאון רבי חיים מוולוז'ין ז"ל כותב "נפש החיים" ש"א פ"ד: "כי ודאי עיקר ענין הקודש והמקדש ושריית שכינתו ית' הוא האדם, שאם יתקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כולן שהם תלויין גם כן בעורשן העליון בפרקי אברי השיעור קומה כביכול של כלל כל העולמות כולם, אז הוא עצמו המקדש ממש ובתוכו ה' יתברך שמו, וכמאמרם ז"ל: "ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם. כי כן באמת שהצדיקים ע"י מעשיהם הרצויים לפניו יתברך, הן הם מקדש ה' ממש וכו', שתהיה אתם במעשיכם הרצויים

כתבנית המשכן וכליו, כולם קדושים ראוים ומוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש וכו', תכלית כוונתי שכן תעשו את עצמיכם."

פרשת תרומה-תצוה / מאמר כ קסג

האבות והאמהות מעמידים את המשכן

המשכן: העתק של אוהלי האבות

אמרו חז"ל: "יודע היה בצלאל לצרף אותיות, שנבראו כהן שמים וארץ" (ברכ"ה). כוונת הרברים היא, שבניית המשכן היתה מעין בריאת עולם מחדש. "שער שלא הוקם המשכן היה העולם רותח, ומשהוקם המשכן נתבסם העולם" (מרדכי הגדול" לשמות פ, יז). לכן גם, נלמדנו ל"א אבות המלאכות שבהם ברא ה' את עולמו (ואנו שובתים מהן בשבת), מל"ט המלאכות שבהן הוקם המשכן (שבת מט:).

נמצא, שכיוון שהמשכן הוא מעין דגם מוקטן של העולם, חייבת להיות שותפה בתקמתו וכות האבות והאמהות, כפי שהיא יסוד גם בבנינו של העולם; שהרי העולם אינו יכול להתקיים, ללא הבחינות הרוחניות שהעניקו לו אבותינו הקדושים במעשיהם.

ויתרה מכך: מדברי הרמב"ן (בהקדמתו ל"שמות") מתברר, שמאות שנים לפני שישאל בנו את המשכן במדבר, היה כבר משכן בעולם. היכן? באוהל האבות והאמהות! הרמב"ן מגדיר שם, ששפר "שמות" קרוי: "ספר הנאולה". אך לא משום שמשופר בו על גאולה ישראל ממצרים, אלא מפני שרק כשהשרה הקב"ה שכינתו במשכן (כמתואר ב"שמות"), רק אז נהיו ישראל "גאולים", ושוב "למעלת אבותם שהיה סוד אלוהי עלי אוהליהם". וכן לימד רש"י ב"בראשית" (כ"ז, טז), שענן-ה' היה קשור תדיר על אוהלי אברהם ויצחק; היינו: אוהלי האבות! היו תמיד משכן לשכינה, ובעצם, בניית המשכן היא "שחזור" של אוהלי האבות! (ביום הקמת המשכן אמרו האבות שיהי - זרר ב, קמג:).

מובן אפוא, שכדי שהשכינה תשוב והשרה בעולם - והפעם באוהל מועד - חייבות להיות בו "תכונות" וסגולות רוחניות שהיו באבות ובאמהות; סגולות ש בזכותן שרתה השכינה על אוהליהם. ואכן, המתבונן במשכן מוצא בו את 'עקבות' אבותינו, מעשיהם וכותם:

שיח מרדכי

4

למדנו מדברי הקדושים של הרמב"ן ז"ל: כי הפדות הפיזית בלבד אינה מוכה את עם ישראל להיות נקראים גאולים: השחרור בלבד מכבלי עם משעבד, אינו מקנה לעם שחרור ממציאיות של גלות. הגאולה תלויה בעיקר בהשראת השכינה. נקודת המוצא: אם גם שכינה שריה בתוכם, או אז ישראל שבים אל "מעלת אבותם" - "ואז נחשבו גאולים". הגאולה תלויה בהשראת השכינה. כל ששראת השכינה עמוקה ורחבה יותר - הגאולה עמוקה ורחבה יותר.

10 לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים" (תנחומא תרומה, ט).

ותמוה, מאי שנא שיטיס מאבני השחם ואבני המילואים? מה מנו, מהקב"ה, יהלוך, להביא שיטיס בעננים, כשם שהביא את אבני השחם והמילואים? האם קיים הבדל בין כבד יותר לכבד פחות? האם יש כבד אצל עננים? מדוע דאג כל כך אבינו יעקב, הכי לא סמוך ובטוח היה, כל כל אשר ידרש, ימצא להם לאבותינו במדבר?

* הוא אשר אמרנו. רצה יעקב אבינו עצי שיטיס, אשר יעקב אבינו עצמו חזרו בקרבם. אבני שהם ומילואים, אינם "נעשים", הם רק מיובאים. לא כן עצי שיטיס. אם ברי עשיה המה, הלא שוב שייך להחזיר בהם את נפשם ונשמתו של יעקב, ואלו אינם מוחזרים אלא על ידי עשייתו של יעקב. לכן עמד ונטעם במצרים.

רבי חייה נטע כותנא, ובאמצעותה רשת רשתות, צד צבאים, חלק את בשרם וכתב תורה ומשנה על עורם, ובאמצעותם התפשטה נשמתו ונפשו של רבי חייה אל תוך תוכם של הינוקות.

יעקב אבינו נטע ארזים, העלם למדבר, ובאמצעותם החזיר את נשמתו ונפשו שלו, אל תוך תוכם של קרשי המשכן, והיו נצח.

חייה אדם לדעת ולהכיר את כושרו להחזיר נפש ונשמה בתוך דוממים, עד כדי היותם ראויים להשראת שכינתו יתברך.

ובלבד שיהיה "מאת כל איש אשר ידבנו לבו".

תוכו רצוף אהבה

תבנית המשכן וכליו רמוזים באדם

ולכן האדם מעם הקדש, שכולל גם כן כל סדרי בראשית וסדרי המרכבה, כלל הבריאה כולה, הוא גם כן דוגמת ותבנית המשכן והקדש וכל כליו, מכון בסדר התקשרות פרקי איברי וגידי וכל כחותיו. וכן מחלק בזהר כלל תבנית המשכן וכליו. שהמה רמוזים כולם באדם, אחד באחד יגשו כסדר.

לזאת, הרי כי ודאי עיקר ענין הקדש והמקדש ושריית שכינתו יתברך, הוא האדם, שאם יתקדש עצמו כראוי, בקיום המצוות כולן, שהם תלוין גם כן בשרשן העליון, בפרקי איברי השיעור קומה כביכול של כלל כל העולמות כולם (עי' זוהר תרומה קס"ב ב' ואת המשכן תעשה גי', הא הכא רזא דיחודא כו' עי"ש היטב). אז הוא עצמו המקדש ממש, ובתוכו ה' יתברך שמו, כמו שכתוב (ירמיה ז') "היכל ה' היכל ה' המה", וכמשא"ל (שמות כה, ח) "ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם כו'. עכ"ל.

12 האש בליבו של האדם מכניעה את להיטות היצר הרע

בפרשת צו, בין הפסוקים העוסקים במצוות המזבח, נאמר כך (ויקרא ו, ו): "אש תמיד תוקד על המזבח, לא תכבה".

בפשטות, מדבר הכתוב על אש התמיד, הבוררת על המזבח בבית המקדש יומם ולילה, ללא הרף. אך רבותינו דרשו את משמעות הכתוב, על דרך אחרת לגמרי.

כל בן אדם, הסבירו רבותינו המפרשים, הינו בית מקדש קטן. וליבו של האדם - דומה למזבח!

ועל כל אדם להבעיר בליבו אש פנימית, יוקדת ומלהטת, להבת שלהבת לעבודת ה'. האש המבעירה את ליבו של האדם, במשך כל ימי חייו, באהבת הבורא וביראתו. קרויה "אש תמיד", אש אשר יוקדת במזבח המקודש, ליבו של האדם. מבלי ליכבות.

המלב"ם, בפירושו לתורה, מתאר במילים מופלאות את אש להבת ליבו של האדם, וזה לשונו, על הפסוק (ויקרא ט, ו): "ויאמר משה, זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו": "לא ידענו מה ציוה שיעשו הם, והלא הם לא עשו דבר, רק אהרן עבד עבודתו. ופירש בספרא בדרך הדרוש, שציוה שהם יעשו מעשה הכהן גדול, שמה שיעשה הכהן הגדול בבית המקדש הגדול - יעשו הם בבית המקדש הקטן, שהוא הלב, אשר שם משכן כבוד ה', כמו שכתוב (שמות כה, ח): 'ושכנתי בתוכם'. וכמו שזבחו כוחות החיים והקטירו אותם על מוקדה במזבח הגדול, כן יזבח כל איש כוחות נפש המתאוה והמתעורר מסטרא דבעירא, שהוא היצר הרע, על מזבח הקטן להעבירו על ידי אש אהבת ה' שלהבת יה, עד שייחד כל כוחותיו וכל מחשבותיו לאדון המיוחד, עכ"ל.

6 **מדברי הגאון בעל "גפש החיים" מתבאר ומתברר לנו, כי כל אדם מישראל מסוגל והוא ראוי לבנות בלבו בית מקדש. כל מעשה טוב שאדם עושה, הוא מניח "לבנה" נוספת לבית המקדש! כל מצוה שאדם מקיים, השכינה מרחיבה ומעמיקה את מקומה בלבו של האיש מישראל. כל ישראל קדושים: על כל אחד מישראל נאמר "בנים אתם לה' אלקיכם" (דברים יד א), ולכן בפוחנו, והנה מוטלת עלינו, לבנות בתוכנו "קטיון" להשראת השכינה, להקים בלבנו את המשכן ולכותן בו את בית המקדש. מעשינו הרצויים של האדם מישראל, קיום דברי התורה - "הן הם מקדש ה' ממש" (ענין מס"י פרק כו).**

7 ברכת תרומה מרדכי רנה

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שם, ח). דקדק האלשיך: "בתוכם לא נאמר, אלא בתוכי". ללמדך, "בתוכו של כל אחד ואחד".

יש שואלים, הלא יש תחומים למשכן, יש כלים למקדש, האין אלו מקום השכינה? האם כל אלו אינם אלא תנאי, ומקום השכינה הוא בלב האדם, שאין בו, לא מזבח, לא ארון, לא כלים ולא משכן?

הפסוק אומר (תהלים עח, ט): "ויטש משכן שלו אהל שכן באדם" ... לפי דברי האלשיך, הכוונה היא "באדם", כפשוטו. [לא בין בני אדם עלי אדמות בלבד, אלא בתוכם של בני האדם]. אלא שכאמור, כלום מקומם של מציאות המשכן, הכלים, המזבחות, הארון וכיו"ב, באדם המה? מה אם כן עומק הפשט של "באדם" או "בתוכם"?

ובאלשיך (שם, ד"ה עוד יתכן דרך שני): "כי עדיין צריך לשום לב, כי הלא במשכן עצמו היתה שכינה כמאמרו יתברך ונועדתי לך שם כו', ואומר וכבוד ה' מלא את המשכן ולא יכל משה לבא וכו', וכן אומרנו וכן תעשו, לפי דרך זה הוא יותר". והם הם הדברים.

***

8 האלשיך וזלחה"ה האריך לבאר את הדברים, נעתיק מספר שורות מדבריו: "כי הלא היכל ה' המה, וכאשר המה ראויים להשרות שכינה בנשמותם, ישתלשל ויתפשט השפע אל היכל ה', כי למענם להיות אתם, משכן את שמו ית' במקום ההוא, כי נפשותם הם המשכן האמתי ומהם יתפשט אל המקום הייוחד ההוא" וכו'.

* **תמונן העמוק הוא, כי בעצם, משכנו של הקב"ה, כביכול, הוא "בנפשותם". אלא שבכוחה של הנפש להתפשט ולחבוק בקרבה את המשכן, כך שגם אם אהל המשכן הוא המכיל את כבוד השם, והמשכן הוא מקום התועדותו של הקב"ה, אבל כל זה, המשכן, המקדש וכליו, המה בעצם "בנפשותם" ו"בנשמותם" של ישראל. והדברים מרוממים ומפליאים כל שומע.**

נמצא, שאמנם כן, "אהל שכן באדם", אלא ש"לבבו", "האדם", "נשמתו", "נפשו", מוזרמים המה ו"מתפשטים" אל תוך קרשי המשכן, המקדש וכלייהם.

9 הספורנו בתחילת פרשת פקודי, מסביר מדוע בתי המקדש, הראשון והשני, חרבו, ואילו המשכן, גם אם נגנז, אבל לא נחרב, כמ"ש חז"ל (יומא יב.). "עצי שטים עומדים, שעומדים לעד ולעולמי עולמים".

* **וזה לשון הספורנו שם: "משכן העדות: סיפר מעלות זה המשכן, שבשילם היה ראוי להיות נצחי ושלא ליפול ביד אויבים וכו'. ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה, שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו מיוחסים וצדיקים שבדור. ובכן שרתה שכינה במעשי ידיהם, ולא נפל ביד אויבם. אבל מקדש שלמה, שהיו עושי המלאכה בו מצור, אף על פי ששרתה בו שכינה, נפסדו חלקיו, והוצרך לחזק את בדק הבית, ונפל בסוף הכל ביד אויבים".**

המשמעות הפנימית של דבריו היא, שה"צדיקים" וה"מיוחסים" חדרו על ידי מעשיהם, אל תוך החפצא, ולפיכך, כיון שהוויתם הפנימית הינה נצח, לכן מעשיהם החזירו את פנימיותם הנצחית אל תוך חלקי המשכן וכליו, להיותם נצח ללא חדלו.

THE BROKEN TABLETS

What happened to the pieces of the tablets which Mosheh broke at the foot of the mountain? It may surprise us to learn that they were placed in the Ark, together with the new tablets (Berachot 8b). If they represented a *madregah* so high that it was no longer relevant to Israel after the sin, to what end were they preserved?

There is a great lesson to be learned from this. Whatever the person's actual spiritual status at the moment, if he is determined to rise higher he must aim for the top. Our Rabbis tell us that a person should always ask, "When will my deeds resemble the deeds of my forefathers Avraham, Yitzhak and Ya'akov?" (*Tanna de-bei Eliyahu* 1:25). A vision of the very highest is necessary to arouse one from his lethargy to embark

15 Shev'ali Pinchas

Neither the Midrash nor Rashi indicate where Yaakov took the cedars from to plant in Mitzrayim. Yet, we learned from our blessed sages in the Midrash Rabbah that Yaakov went the trouble of travelling to Be'er Sheva before embarking on his way to Mitzrayim. There he cut down cedar-trees planted by his grandfather, Avraham; upon arriving in Mitzrayim, he planted them there. Subsequently, he instructed his sons to take them out with them in order to build the Mishkan for Hashem.

We have now achieved a better understanding of Yaakov Avinu's well-planned agenda. First of all: שע ישראל וכל אשר לו ויבוא בארה שבע—he and his entourage went to Be'er Sheva to cut down cedar-trees that had been planted by Avraham for the sake of the Mishkan. By doing so, he was honoring his grandfather and elevating his neshamah. Then, seeing as he had a greater obligation to honor his father: וזבחי וזבחים לאלקי אביו—he offered sacrifices to the G-d of his father, Yitzchak and not to the G-d of his grandfather, Avraham; since he had already paid his grandfather a great tribute by preparing the cedar-trees for the Mishkan.

An Amazing Allusion from the Chasam Sofer regarding the Beams of the Mishkan

I would like to propose an explanation for Yaakov's action based on an explanation from the Chasam Sofer (Teruma regarding the dimensions of the Mishkan's beams. He writes that they allude to the midah of "chesed." Each beam was 15 cubits long, 1 cubit thick and 1.5 cubits wide; thus, its volume was 15 cubic cubits—corresponding to the name ח"ט, which possesses a numerical value of fifteen. There were 48 beams in the Mishkan—twenty on the south side, twenty on the north side and eight on the west side. Combining these twenty figures, we have the letters ח"ט, which are the first letters of the passuk (Tehillim 33, 5): ה' צדק יקום מ'לאה ה'ארץ—the "chesed of Hashem fills the land." The total volume of all of the beams was 720 cubic cubits.

It turns out, therefore, that the two allusions presented by the Chasam Sofer regarding the dimensions of the beams are intimately related. For, they both allude to the inherent "chesed" in the Mishkan within the beams.

This also provides us with a better understanding of Yaakov's motivation for travelling to Be'er Sheva to cut down cedars planted by Avraham for the beams of the Mishkan. As we know, Avraham Avinu was the epitome of "chesed." He planted those cedar-trees in order to host guests and shower them with "chesed." In this manner, he converted them and brought them under the wings and protection of the Shechinah. This is explained by the following Gemara (Sotah 10a):

14 "ויטע אשיל" - בעל ענפים ארוכים מאוד...

אברהם אבינו - חלקו במשכן מפורש בתרגום יונתן על הפסוק: "והקריח תקיבן בתוך הקרשים, מקרב מן הקצה אל הקצה" (שמות כ, כח). אותו בריח מעץ, הושתל בנקב שנעשה בעוביים של קרשי המשכן, שניצבו כמסגרת בצורת האות

ח"ת. מוט ארוך זה, היה בעל גמישות פלאית להתקפל ולפנות הצדה בתשעים מעלות, כדי להמשיך ולהיכנס ככל שלושת הקירות ולחוק אותם מתוכם. והנה מגלה התנא יונתן בן עוזיאל (שם), מניין הובא אותו קרש מיוחד:

"ונגרא מציעאה בנו לתייא, ...מן אילנא דנציב אברהם בקארה דשבע."

פירוש דבריו: והקרש האמצעי בתוך הלוחות (הם עצי-השיטים, קרשי המשכן), מן האילן שנטע אברהם בבאר שבע; הוא האשל המפורסם, שנטע לאחר כריית הברית עם אבימלך (ברא' כא, לג). וכיצד הגיע אותו מוט מבאר שבע, אל ישראל שהיו במדבר סיני? - מוסף התרגום ומחדש: 'בשעה שעברו את ים סוף, כרתו מלאכים את האילן והשליכוהו לים, והיה צף על-פני המים. והיה מלאך מבריו: "זהו האילן שנטע אברהם בבאר שבע, והתפלל שם בשם ה'". ולקחוהו בני ישראל ועשו ממנו בריח תיכון, אורכו שבעים אמות, ונסים נעשו בו: שכאשר היו מעמידים את המשכן היה מתקפל כנחש בין קרשי המשכן, וכשהיה המשכן מתפרק - היה חוזר ומתיישר כמקל.

וכן אמרו ב"שבת" (נתיב): "והקריח התיכון בתוך הקרשים" - תנא: בנס היה עומד, ופירש רש"י שם פתרגום יונתן הנ"ל, שקרש אחד חלף בעובי שלושת כתי המושכן, ואין לך אומן יכול לעשות כן, ובגם היה נכסף מאליו."

מהו בעצם עומק דברי חז"ל בעניין אותו "עץ" - שזכות אותו "אשל" שנטע אברהם בבאר שבע, והעניק בו לכל עובר-אורח אכילה שתיה וליווי, וכן כל אשר שאל (אותיות אשיל - בריד נה, ו; סוטה י: ורש"י) - זכות זו היתה "הברית-התיכון" שהעמיד לאחר מאות שנים את משכן-ה' בעולם? כי מרו הקשר בין שני חלקי הפסוק: "ויטע אשל בבאר שבע - ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"? (ברא' כא, לג). - שבאמצעות אותו "אשל", איחד אברהם את בני האדם להאמין "בשם ה'", והנה כבריית-התיכון שאיחד את הבריות עם בוראה.

17 "ויטע אשל בבאר שבע. אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים... ויקרא שם בשם ה' אל עולם. אמר ריש לקיש, אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא. מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושכ. כיצד. לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי אכלתם, משל אלקי עולמם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם."

"He planted an 'eshel' in Be'er Sheva." Reish Lakish said: It teaches that he made an orchard and planted in it many types of fine fruits . . . "There he proclaimed the name of Hashem, G-d of the Universe." Reish Lakish said: Do not read it, "he proclaimed," but rather "he caused to call." This teaches that our forefather Avraham caused the name of HKB" H to be called by the mouth of every passerby. How did he accomplish this? After they ate and drank, they stood up to bless him (Avraham). He would say to them, "Was it of my food that you ate? Rather, it was the food of the G-d of the World that you ate. Therefore, thank, praise and bless He Who spoke and caused the world to come into existence.

Now, Yaakov Avinu foresaw by means of "ruach hakodesh" that HKB" H was going to command Yisrael to make the beams of the Mishkan so that their dimensions would correspond to the midah of "chesed." Therefore, he wisely went to cut down cedars that had been planted by his grandfather, Avraham, who epitomized the midah of "chesed." He then planted them in Mitzrayim and instructed his sons to take them out of Mitzrayim with them, to use them in the construction of the Mishkan. For, as explained, the dimensions of the beams of the Mishkan alluded to the midah of "chesed." Thus, anyone who wanted to draw closer to Hashem would come to the Mishkan and be drawn closer to Hashem -- just as Avraham Avinu's guests were drawn closer to Hashem by means of those cedar-trees.

18
 With this understanding, we can better comprehend Yaakov's profound wisdom. The Rambam teaches us (Hilchos Beis HaBechirah 1, 1), "מצות עשה לעשות בית לה', מוכן להיות מקריבים בו: (1) ויעשו לי מקדש, הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר (תרומה כה-ח) ויעשו לי מקדש, It is a mitzvas aseh to build a house for Hashem, equipped to have korbanos offered in it, and to host celebrations thrice yearly, as it states: "They shall make Me a Sanctuary." The Mishkan built by Moshe is already described in the Torah; but it was only temporary.

* We learn from the Rambam that the purpose of building the Mishkan and the Beis HaMikdash was to have a proper place to offer korbanos to Hashem. As we learned above, from the perspective of "din," a person is not deserving of atonement by means of korbanos; its viewpoint is that the soul that sins deserves to die. It is only from the perspective of "chesed" that a person is afforded atonement. Therefore, Yaakov Avinu, the paradigm of "rachamim," travelled to Be'er Sheva to cut down cedars that had been planted by Avraham, for the construction of the Mishkan. Thus, he swayed the halachah to accord with Avraham, the paradigm of "chesed"—allowing the sinner to achieve atonement by means of a korban.

It was for this reason that HKB"H commanded that the dimensions of the beams of the Mishkan reflect the midah of "chesed." As we learned from the Chasam Sofer, there were 48 beams each having a volume of 15 cubic cubits. Combining these two values gives us חסד"ה - the first letters of Hashem's "chesed" fills the land; thus, they sweetened and mitigated the force of "din." Additionally, the

ג) ונראה עפ"מ"ש בתומר דבורה לפרש הקרא (מיכה ו', י"ח) דמי א-ל כמור וגו', דבו מפורשים כל הי"ג מדות דרחמים, ומפרש שם באופן נפלא לחייב את האדם בכל המדות הללו, וכתב שם כי האדם צריך להתדמות לקונו בפעולותיו, שהרי בצלם אלוקים עשה את האדם, ועיקר הצלם הן פעולותיו, ע"ש באורך דברים נפלאים אמתיים. והדבר מוסבר מאד, כי עולם חסד יבנה, ותכלית הבריאה היא ההטבה בתכלית, ולזה מכוונות כל הפעולות של הבורא יתברך, ונענין הדין שיש בעולם גם הוא מוכרח לתכלית הטוב והוא טוב ממש, וכמו שאמרו חז"ל (ילקוט שופטים אמצע רמז תתק"ז): ללמדך שצדקה עם שניהם, עם הזכאי שנוטל את שלו, ועם החייב שמוציא גזילה מתחת ידיו ע"כ, ונענין זה עצמו הוא גם בחטא לשמים דאם אינו שב בתשובה הרי החטא קיים במציאות, ואין החטא רק מעשה שאירע וכבר עבר, והעונש על דבר שנעשה בעבר, אלא שהעיוות קיים במציאות והחטא רובץ על החוטא, וכדכתיב (יחזקאל ל"ב, כ"ו): ותהי עונותם על עצמותם. וגם המשחית שנברא מכל חטא קיים ועומד, והוא הוא הקטיגור שאמרו ז"ל שהעובר עבירה, קונה לו קטיגור, וכשאינו מתבטל ע"י תשובה הרי חסד גדול הוא שמתבטל ע"י יסורין, והרי"ו כמו שמוציא גזילה מתחת ידיו, ויותר מזה, דהתם עדיין צריך בקשת מחילה על שציערו קודם מלבד התשובה לשמים] והוא טובה גדולה לאדם, ולכן אמרו (משנה ברכות נד, א): חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שהכל הוא טובה ממש, וכיון שכל תכלית הבריאה היא חסד, גם האדם חייב להתנהג כן, ומה גם שהוטבעו בצעם יצירתו כוחות של חסד והטבה, כמו שאחז"ל (ב"ר פ"ה, ה'), חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, וזהו שאמרו (פסחים ק"ב, א): יותר ממה

שהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק, כי תכליתו של האדם לא לקבל מהעולם אלא לתת ולהשפיע, וזוהי צורת האדם שנברא בצלם. ועל כן עיקר הדיקות בה' הוא בהליכה בדרך החסד והרחמים, שבוה הוא מביא את צורת צלם אלוקים שבו לידי תכליתו ותיקונו.

29

משחת מאמרים - תרומה שמן שנה

וכאשר בר ישראל נוקט בדרך זו והשקפת חיינו עומדים על היסוד החזק להשתעבד כל כולו לרצון ה' ומצוותיו, הריהו זוכה להשראת השכינה בקרבו, שזו היתה תכלית בניית המשכן כמו שאמר הכתוב בפרשתינו (כה ח) ויעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' ופירש האלשיך בפרשת כי תשא (להלן לא יג) 'בתוכי' לא נאמר אלא 'בתוכם', להורות שהאדם הוא היכל ה' ממש כי על ידי בנין המשכן יזכו שהקב"ה ישכין שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל

הי"ך א"ל דרום וסובב א"ל צפון סובב סובב ובגון דא צריך למודעי שבשביל שיוכל האדם להעמיד את השקפת חיו על יסוד איתן שכל עיסוקיו בעניינים גשמיים יהיו רק שבביל לעשות עמהם רצון השי"ת, ובאם ירצה באמת להוות את נפשו משכן להשראת השכינה, וכן ביתו יהיה כמקדש מעט, מוטל עליו ללמוד ולהתייגע ביוסד ההשקפה הלזו כבר בשנותיו הצעירות כשעדיין לא טעם טעמים של תענוגי העולם הזה, ובעודנו חובש את ספסלי בית המדרש והישיבה הקדושה ישנן זאת היטב לנפשו ויחדיר לפנימיות לבו שיסוד החיים הוא אך ורק לעשות את רצון ה' בשלמות, וכל העניינים והעיסוקים שמסביב הכל משתעבד לצורך מטרה זו.

והנה בתרגום יונתן (כו כה) מבואר שהבריה התיכון היה מן האילן שנטע אברהם אבינו בבאר שבע, דהיינו האשל המוזכר בספר בראשית (כא לג) שנטעו בכדי להביא ממנו פירות לאורחים כמבואר ברש"י שם, והיינו ללמדנו שיסוד העמדת המשכן להביא השראת השכינה הוא רק על ידי גמילות חסדים.

חלקם של יצחק ויעקב במשכן

• יצחק אבינו - חלקו המיוחד במשכן קשור לזמן הקמתו: חודש ניסן, מלאכת המשכן נסתיימה כבר בכ"ה בכסליו, אלא שהקב"ה רצה את הקמתו לחודש ניסן, כדי "לערכ שמתח המשכן, בחודש שגולד בו יצחק", שהוא העולה התמימה על-גבי המזבח (ילק"ש מל"כ קפד. ויצחק נולד בפסח - ר"ח י ע"ב. ב"תנוומא" (פקודי, יא) אף הגדילו ואמרו, שהמשכן הוקם בא' ניסן (שמות מ, ז) מפני שזוהי יום-הולדתו של יצחק.

וצריך להבין: הנוכת עבודת המשכן בחודש ניסן, אינה רק לכבודו של יצחק אבינו, אלא היא בראש ובראשונה צורך המשכן, שהרי "לכל זמן, ועת לכל חפץ חתח השמים" (קהל ג, א), וודאי שבניית משכן לשכינה בארץ, מחייבת זמן מסוגל כדי שהדבר יצליח; כדי שהשכינה אכן תשכון עלי-ארמות, ולאורך שנים, יצחק הוא 'עמוד העבודה', ולידתו בחודש ניסן מורה שבחודש זה החל להאיר בעולם אורה של עבודת-ה'! לכן, כדאי שהמשכן יוקם בזמן סגולי זה. בכך, מקבל מאמרו ז"ל "בנין ננאלו" (ובניסן עתידים להיגאל" - ר"ה יא) הבנה חדשה, לאור דברי הרמב"ן שהבאנו בפתחה: ספר שמות קרוי "ספר הנאולה" כי בו חורה השכינה לשרות בישראל באמצעות המשכן - ומתי "ננאלו" - "בניסן", בו נהגך המשכן

שפתי חיים

מב

מכיון שהשראת השכינה בישראל - במשכן, היא תכלית הבריאה, והתנאי שלמען קיומו יצאו בני ישראל ממצרים, לכן הודרוו מאד בבנינו, ולאחר שכליו את המלאכה, והיתה קיימת האפשרות המעשית להקימו, ציפו וחיכו שמשנה רבינו אכן יקים אותו כדי שתשרה בו ובתוכם השכינה. והנה משה רבינו מחכה עוד מספר חדשים עד לר"ח ניסן. הרי זה פלא גדול למה דוחים את השראת השכינה, ואמרו ישראל "למה לא הוקם מיד? שמא דופי אידע בו". כלומר אולי היה פגם בעשיית המשכן, ואולי יש לקבי"ה טענות עלינו.

אך סיבת הדחיה היתה מפני "הקב"ה חשב לערב שמתח המשכן בחודש שגולד בו יצחק, שבניסן נולד יצחק ... אלא כיון שבא ניסן והוקם המשכן עוד לא ילמם אדם אחר משה". אעפ"כ עדיין יש לשאול "ומעתה הפסיד כסליו שנמרה המלאכה בו?" כלומר, היות ובכסליו גמרו בזריזות עצומה את מלאכת המשכן, אי"כ התעלו חכו בחודש זה למדרגה עליונה, במעלת הזריזות ובגמר עשיית המשכן שהוא חלקם של ישראל כהכנה להשראת השכינה. בודאי קדושה ומעלה זו חקוקות ומוטבעות בימי כסליו הללו. ומדוע לא בא הדבר לידי ביטוי מעשי בכסליו. על כך באה התשובה: "אמר הקב"ה עלי לשלם לו, מה שילם לו הקב"ה נוכח בית חשמונאי".

"פחד יצחק" - "נעקד על גבי המזבח" - התבטלות להשי"ת

ראשונה נבאר את הקשר והתוכן המשותף שבין הקמת המשכן ועבודתו יצחק אבינו ומידתו. אחד מהתארים שבהם מכונה השי"ת הוא "פחד יצחק" (בראשית לא, מב). מפני שתואר זה מבטא את מהות עבודת ה' של יצחק, שהיתה יראה ופחד מפני השי"ת. "פחד" במידה כזו של התגברות עצמית וביטול ה"אני" לפני השי"ת. גבורה שבהתבטלות! כפי שמגדיר המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב יראה ה' פ"א) שירתת שמים היא ש"מרגיש עצמו כאין" כלפי השי"ת.

מידתו של יצחק באה לידי ביטוי בולט בעקידה. כאשר אנו מציינים בתפילה את מעלתו וזכותו של יצחק, אנו מזכירים את חלקו בעקידה, ומתארים זאת במילים "זרע יצחק יחידו שנעקד על גבי המזבח". "נעקד" היינו שנקשר ע"י אברהם, א"כ יצחק היה סביל בעקידה, ומדוע נזקפת העקידה לזכותו ולא לזכות אברהם העוקד?

אכן, חלקו של יצחק בעקידה היה להיעקד, אך הרי הוא ביקש זאת כמו שאמרו חז"ל (תנחומא, וירא, כג) "כשבא לשחוט, אמר לו, אבא, אסוני ידי ורגלי, מפני שהנפש חצופה היא וכשאראה את המאכלת שמא אודעוץ ויפסל הקרבן". בקשתו של יצחק לא היתה בקשה מעשית-חיצונית בלבד, אלא שחשש שיחסר בהתבטלות לרצון השי"ת, לכן התגבר על עצמו וביקש להיעקד כדי לחזק את ההתבטלות. נמצא שהביטול העצמי השלם במסירות נפש בפועל, הבא מיראת ה', זו היתה פעולתו בעקידה. לכן זו היא זכותו של יצחק "שנעקד על גבי המזבח".

כא וראה את שלימות מעלת ההתבטלות של יצחק אבינו, שאע"פ שלא שמע את ציווי העקידה מפי ה' כאברהם אלא רק מפי אביו הנביא, ובודאי שבמקרה כזה קשה יותר לבטל את עצמו ולוותר על חייו למען ה', ואעפ"כ האמין ומסר את נפשו.

עבודת הקרבנות - התבטלות והשבת הכל אל השי"ת

כאמור, ההתבטלות המוחלטת אל השי"ת היתה מעלתו ומידתו של יצחק אבינו, והיא השורש והתוכן של עבודת הקרבנות. כך מבאר המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב העבודה, פ"ג) "התמידים שצוה השי"ת להודיע כי העולם הזה הוא שב ומתקרב אל השי"ת". מטרת הקרבנות בכלל, ובפרט קרבן התמיד - שמקריבים

בתחילת היום ובסופו - היא להראות שהכל תלוי בהשי"ת. ואם לא היה שב אל השי"ת לא היה אל העולם קיום בעצמו, רק שהוא שב אל השי"ת, ולא נברא העולם שיהיה לעצמו" מנותק מהסיבה, מהבורא ית'. כי אין לעולם זכות קיום מבלי שתמיד יהיה קשור אל הקב"ה, אלא "כך שב אל עלתו כי הוא תולה בעלתו", תמיד צריך להיות המסוכב - העלול, שב ומתקשר אל עלתו - אל השי"ת, מפני שהוא תלוי בו. "ולפיכך יש לאדם להקריב קרבן אל השי"ת, כי הקרבן הוא השבה והתקרבות אל השי"ת". מפני שבהקריבו את הקרבן מממונו הוא מחזיר את הנכסים שניתנו לו מהשי"ת אל השי"ת.

בעצם היה מן הראוי שיקריב ויתן האדם את עצמו, בזה יבטל אל השי"ת ביטול שלם, אלא שהשי"ת אינו חפץ בקרבן כזה, לכן נותן האדם להשי"ת את נציגו, את הממון, שכדי להשיגו השקיע בו מכווחו ומזמנו - חלק מעצמיותו. בכך מבטא מביא הקרבן את הכרתו שהכל הוא מהשי"ת, ושהוא ית' מקיים כל פרט ופרט שבבריאה בכל רגע, ואין לשום בריאה קיום עצמאי כלשהו, כמו שכתב הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל (נפש החיים, שער א', פ"ב) "כל יום וכל רגע ממש, כל כח מציאותם וסדרם וקיומם, תלוי רק במה שהוא ית' משפיע בהם ברצונו ית' כל רגע כח ושפעת אור חדש, ואלו היה הוא יתברך מסלק מהם כח השפעתו אף רגע אחת, כרגע היו כולם לאפס ותהו. וכמו... 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית' היינו תמיד ממש כל עת ורגע".

הכרה שכזו היא ביטול העצמאות והעצמיות והתבטלות מוחלטת אל השי"ת. כאשר הכהן המקריב מבטא זאת בהקרבנות קרבן התמיד בתחילת היום ובסופו בכך הוא מחזיר ומקרב את כל הבריאה אל השי"ת, זוהי המהות של כל ענין הקרבנות בכלל, ושל קרבן התמיד בפרט. נזוהי גם מהות ותוכן התפילה שלש פעמים ביום, להורות שבכל עת אנו נזקקים לה' ותלויים בו ובה אנו מחזירים ומיחסים את כל המציאות להשי"ת.

עבודת הקרבנות ותוכנה היא הציר המרכזי של המשכן והמקדש. "ולא שרתה שכינה במשכן אלא ע"י קרבנות... ובבית המקדש נמי ע"י קרבן נבחר... וע"י הקרבן שרתה בו שכינה" (כתבי הרמב"ן, ח"א, דרשת תורת ה' תמימה, עמ' קסג), והשראת השכינה היא כל מטרת המשכן כאמור "לשכני בתוכם". נמצא שיסוד ומטרת המשכן ועבודתו הוא ההתבטלות הגמורה אל השי"ת.

מעלת יצחק - ההתבטלות לה' - הכח והזכות להקמת המשכן

כאמור, מעלתו של יצחק היתה ההתגברות על עצמו, וההתבטלות אל השי"ת בשלימות. ע"פ האמור נבין שהקמת המשכן כר"ח ניסן מפני שבחודש זה נולד יצחק אינה ענין סמלי של קשירת מאורע במאורע, אלא שיש קשר פנימי ותוכן משותף בין מעלת יצחק למשכן ועבודתו. יצחק אבינו שהגיע בעבודתו למעלת גבורה שבהתבטלות בשלימות של מסירות נפש בפועל, השריש ונטע זאת בכלל ישראל. את הכח של ההתבטלות אל השי"ת בשלימות ירשנו מיצחק. כדי ליסד ולבסס את ההתבטלות אל ה', שאליה מגיעים בעבודת הקרבנות ועל ידה, היו צריכים את הכח והזכות של יצחק. לכן הוקם המשכן בעת לידת יצחק - בחודש ניסן.

אך עדיין יש להבין, מה הקשר בין מעלת ההתבטלות של יצחק ליום לידתו? שהרי לידתו קדמה לקנין מעלת הגבורה שהגיע אליה בעמלו. ועוד, לאחר שיצחק נטע והשריש בנו את מידתו, כבר זכינו בה, ומדוע כדי לייסד את המשכן היו צריכים לזכותו וכוחו של יצחק?

התשובה היא, לכל אחד ואחד נותן הקב"ה מראש תפקיד בהשלמת הבריאה, חלק ומעלה המיוחדת ומיוחדת לו, וכבר בזמן לידת האדם מאיר ומתחזק אור המעלה הרוחנית הזו, והוא מסייע לאדם להשלים את תפקידו. אמנם יש לאדם את כח הבחירה, ויכול ח"ו לבחור ברע, אבל עכ"פ אם בחר בטוב ומשלים את חלקו, מחזק ומגביר הוא בכך את האור הרוחני שהתגוץ בעת לידתו. אור זה מתעורר ומתחזק מדי שנה בזמן לידת הצדיק, אפילו לאחר מותו! ובעת הזו יש סייעתא דשמיא לדורות לזכות להתחזק ולהתעלות במעלה זו. לכן מדי שנה בשנה בעת לידת יצחק נשפעת שוב בבריאה ס"ד לזכות במעלת ההתבטלות אל השי"ת של יצחק. ואף שאמנם ירשו בני ישראל מיצחק את מידתו, אבל בכל מעלה יש דרגות רבות, וכדי לחזק את היסוד של ההתבטלות וההשבה אל ה' שהוא שורש ומטרת עבודת הקרבנות - ברום המעלה האפשרי, היה צריך לחזק את המשכן בחודש שנועד בו יצחק.

1) כמש"א חז"ל (מגילה יג:) שהמן שמח שנפל הגורל בירח שמת בו משה ולא היה יודע שבאותו יום נולד. נמצאו למדים שהמן שנולד הוא זמן מבורך לדורות אף לאחר פטירתו.

עלינו להבין שלא במקרה ולא לשוא היתה עשיית מלאכת המשכן בזריות, אלא שמעלת הזריות נצרכת לבניית המשכן ועבודתו כדי לבסס על יסודות רוחניים מוצקים. לכן רצה הקב"ה שיבנו את המשכן בזריות הגדולה והעצומה הזו, ולא הודיעם שיש להם שהות עד ר"ח ניסן. כשנענין במהות מעלת הזריות נבין שגם שורשה הוא - כמעלתו של יצחק - התגברות על טבע האדם והתבטלות אל השי"ת.

• יעקב אבינו - חלקו ניצב ועומד בקרשי המשכן, כמפורש ברש"י על "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמרים" (שמות כו, טו) - "יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת ציווה לבניו להעלותם עמהם", לצורך בניית המשכן במדבר. לפי זה, "עצי שטים עמרים", פירושו שהיו עומדים ומומנים במצרים לתפקידם. הני אומר: מידת "הצדיק" שביעקב, נרמזה במשכן בעצי הארז (השמה, היא אחר ממיני הארז - תעני כהן); ככתוב: "צדיק כתמר יפרח, בארז בלבנון ישגור" (יכל יקר) לשמות שם. "לבנון" הוא כינוי למקדש, שבלבן עונותיהם של ישראל - רש"י לדבר"ג, ג, (כה).

אגב: דברי חז"ל אלה שהביא רש"י (מתנה תרומה ט), מדוייקים כלשון הפסוק: "ועשית את הקרשים למשכן...". הידועים כה"א-הידועה, שכבר דובר עליהם במצרים. גם התרגום-יונתן שלעיל, האומר שהבריח-התיכון נלקח מהעץ שנטע אברהם, סמך דבריו על ה"א-הידועה של "הקב"ה התיכון", הרומז שמדובר בעץ הידוע והמכבד.

והראוי מדרש המחוק את דבריו: "ועשו כל חכם-לב בעשי המלאכה את המשכן... (שמות לו, ח); שואל המדרש (שמו"ר ס"ז פ"ט), "מה מלאכה היו עושין שהיה צריך לה חכמי-לב? + אלא שהיה עליהם לעיין ולכוון בלבם, לעניינים נשגבים; וקלשון ה"יפה תואר" שם: "שהיו צריכים להשכיל בתכנתם ברמז ענין המשכן, כי לא נפלו הדברים במקרה; כי התרומה... וכל אשר היו במשכן, כוללים מיני רמזים ורוממות, עד שילאה השכל להבין" למשל, אומר המדרש, מה שנאמר בתרומת המשכן "הב וכסף ונחשת" - "הב" זה אברהם, שנבחר בכבשן-האש כוהן; "כסף" זה יצחק, שנצטרף ככסף על-גבי המזבח; ו"נחשת" זה יעקב, שנאמר בו "נחשתי, ויברכני ה' בגלגל".

With this in mind, it is fitting that we examine the concept of the "middle bar"—the middle bar—connecting the beams

of the Mishkan. It represents the focal point of the kedushah of the Mishkan (ibid. 26, 28): "The middle bar between the beams shall extend from end to end." In the Zohar hakadosh (Terumah 175b), we find the following elucidation from the divine Tanna Rashb"i: רבי שמעון, והברייה התיכון בתוך הקרשים "אמר: "מבוריה מן הקצה אל הקצה, דא הוא יעקב קדישא שלימא" According to Rabbi Shimon, the central beam in this passuk is a reference to Yaakov—the holy, perfect one.

The "Middle Bar" Is Yaakov's Staff

We will begin to shed some light on the subject by clarifying the statement of the divine Rashb"i. He is teaching us an incredible chiddush that is brought down by the Da'as Zekeinim of the Tosafists (Shemos 25, 5): "איאת במדרש שהברייה התיכון היה: "ממקלו של יעקב, כמה דאת אמר כי במקלי עברתי את הירדן הזה, והביאו למצורים, וממקלו של יעקב, כמה דאת אמר כי במקלי עברתי את הירדן הזה, והביאו למצורים, —we find in the Midrash that the middle beam came from the staff (walking stick) of Yaakov; as it states (Bereishis 32, 11): "For with my staff, I crossed this Yarden." He then brought it to Mitzrayim; and when they departed, they took it out with them.

Furthermore, we find an additional, incredible chiddush pertaining to Yaakov's staff. That staff was passed down from generation to generation, from leader to leader and from king to king of the Davidic dynasty. In the future, HKB"H will deliver it into the hands of the Melech HaMashiach; so that he may smite and subdue the idolaters with it. This is described in the Midrash Yalkut Shimoni (Tehillim 869) apropos the passuk (Tehillim 110, 2):

When Eliezer went to bring back Rivka, what is written (Bereishis 24, 10)? "Then the servant took ten camels, etc." I, on the other hand, have not a single nose-ring nor a single bracelet . . . Then he reconsidered: Am I going to lose faith in my Creator? Chas v'shalom, I will surely not lose faith in my Creator. Rather (Tehillim 121, 2): "My help is from Hashem!"

Regarding this Midrash, we find an amazing allusion from the Imrei Noam (Vayeitzei 8). Yaakov Avinu purposely uttered the words "לית אינא מ'ובד ס'ברי" —I will not abandon faith in my Creator, because their first letters, when rearranged, spell סמאל—the name of the yetzer hara. Thus, he was indicating that he would not succumb to the influence of the yetzer hara under any circumstances; he would not despair and would not abandon his faith and belief in Hashem.

מ'עולם ק'וינו ל'ך Is an Acronym for מק"ל

Following this illuminating line of reasoning, we will proceed to explain why HKB"H arranged for Eliphaz to leave the staff in Yaakov's possession. We will refer to what the Tzemach Hashem LaTzvi (Vayeitzei) writes in his own inimitable way regarding the curious feat performed by Yaakov when working for Lavan (Bereishis 30, 38): "ויצא את המקלות אשר מיצל ברהטים בשקות המים: —and he stuck the rods which he had peeled in the channels in the watering troughs. He writes that the word מק"ל (staff, stick, rod) is an acronym for the phrase (Berachah of Modim): "מ'עולם ק'וינו ל'ך"—we have always placed our hope in You. He writes something similar regarding the passuk in parshas Bo (Shemos 12, 11): "וככה האכלו אותו מתיניכם חגורים נעליכם בגליכם: —so shall you eat it—your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand.

Accordingly, we can suggest that this is the reason HKB"H arranged for the staff to remain in the possession of Yaakov

התיכון שהיה במשכן (שם כו כח) היה ממקלו של יעקב, כד"א כי במקלי עברתי את הירדן הזה, והביאו למצרים וכשיצאו העלוהו עמם. ולהבין מדוע טרחו כ"כ הרבה טרחות ושמרו על המקל הזה כדי לעשות דווקא ממנו את הבריח התיכון, וכי לא היו להם מקלות נוספות.

אלא מפני שהמקל הזה הרי מורה על מידת ביטחונו הגדול של יעקב בה'. שכאשר נשאר עם מקלו לבד הראה לרבים עוצם הביטחון החזק שלא פנה לבקש שום עזרה מאיש אחר, אלא הסתפק עם המקל היחידי ותלה בטחונו רק בהשי"ת ולא על זולתו. וע"ד ששמעתי בשם הגאון רבי שלמה זלמן עהרנרייך משאמלויא זצ"ל שמק"ל הוא ר"ת מ'עולם ק'וינו ל'ך, ומרמז על גודל אמונתו ובטחונו של יעקב. ולכן שימש המקל הזה דווקא לבריח התיכון שבו הקימו את המשכן, להראות שהעיקר והיסוד להביא השראת השכינה וסייעתא דשמיא הוא במידת הביטחון.

ודומה לזה שמעתי בענין בני חשמונאי, שידוע שהיו נקראים בתואר 'מכבי', ואמר לי הרב יוסף הלפרין ז"ל ממנשסטר, שראה בכתי"י ישן שנכתב 'מקב"י בקו"ף, והר"ת שלו הוא מ'עולם ק'וינו ב'ך ה'. וזה מרמז גם על מידת הביטחון הגדולה שלהם, כי הרי עצם הדבר שקמו ויצאו למלחמה כבדה כזו מעטים וחלשים נגד רבים וגיבורים, אינו אלא בכח ביטחונם העצום בה'.

31

Avinu. It represented a symbolic gesture indicating that he had routed the yetzer hara, who had attempted to drag him down to the depths of despair. Instead of giving up hope, his emunah remained strong and resilient. This is the allusion of the מק"ל: We have always placed our hope in You. Indeed, girded with this emunah, he managed to vanquish the yetzer hara with the staff in his hand, refusing to give in to despair.

In similar fashion, when staying with Lavan HaArami, who cheated him over and over again, Yaakov did not lose hope. He even performed a physical act, using the rods that he peeled in the water troughs. Thus, he cleverly outmaneuvered Lavan by inducing the sheep to give birth to ringed, speckled and spotted lambs. Nevertheless, he did not rely on or attribute his success to his own actions, but rather, as alluded to by the rods--מק"ל—he always believed in and trusted Hashem!

This also explains HKB"H's command regarding the manner in which the Korban Pesach was to be consumed in Mitzrayim: "וככה האכלו אותו וגו' ומקלכם בידכם". They kept their staffs in hand indicating that even though they were leaving Mitzrayim and going out into the desolate wilderness of the midbar, without adequate provisions; nevertheless, they would not fall prey to despair. They would remain firm in their emunah in Hashem as alluded to by the staff--מק"ל—an acronym for ל'ך מ'עולם ק'וינו. They trusted wholeheartedly that Hashem would provide them with ample food and sustenance. This fact is expressed in the following passuk (Yirmiyah 2, 2): "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך: —Thus said Hashem: I recall for you the kindness of your youth, the love of your nuptials, your following Me into the wilderness, into an unsown land.

32

This then is the message conveyed by Yaakov Avinu: "I have been diminished by all the kindnesses and by all the truth that You have done for Your servant; for with my staff (מק"ל) I crossed this Yarden," since Eliphaz confiscated all of the silver and gold that I had on me; hence, I was left with only my staff, my emunah and trust in Hashem, in keeping with the notion of מיעולם קוֹיִנו. In that merit, "I have now become two camps."

Thus, we can connect Rashi's two explanations regarding the passuk: "כי במקלי עברתי את הירדן הזה" --very nicely. According to the first explanation, he was left empty-handed except for his staff. According to the second explanation presented in the name of an aggadic Midrash, he split the Yarden with his staff. Based on

Yet, as Yaakov proclaimed: "I crossed this Yarden with my staff." I survived and prospered by placing my staff in the Yarden. I always remembered how Eliphaz stripped me of all my belongings. Nevertheless, I remained firm in my emunah, symbolized by the מק"ל that remained in my hand; מיעולם קוֹיִנו --I always hoped and trusted in You, Hashem. Armed with that emunah, I was able to cross every Yarden in my life; I overcame all of the trials and tribulations with the aid of my staff.

Yaakov's Staff of Emunah Was the Middle Bar of the Mishkan

It is now with great pleasure that we have shed some light on the matter and can begin to appreciate the profound wonders of Hashem. As mentioned, He chose to fix Yaakov's staff as the middle bar located between the beams of the Mishkan. For, it should be apparent to us that HKB"H only reveals Himself to those who withstand the test of emunah during moments of divine concealment—"hester panim." This situation is aptly described by the phrase that appears in relation to the creation (Bereishis 1, 6): "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד"—there was evening and there was morning, one day. Initially, there is always a situation of "hester panim," represented by the darkness of night. Only afterwards is there revelation, represented by the light of the sun illuminating the day.

This explains very nicely why HKB"H fixed Yaakov's staff as the middle bar connecting the beams of the Mishkan. He wished to teach us that the source of the dwelling of the Shechinah in the Mishkan came in the merit of Yaakov Avinu, who remained steadfast in his emunah—even after Eliphaz had confiscated all of his belongings except for his staff. In fact, it should be apparent to us that Yisrael also only merited the dwelling of the Shechinah in the Mishkan after they followed in the footsteps of Yaakov Avinu. They demonstrated a simple, pure emunah after the exodus by following Hashem into the midbar without any sustenance, as described by the passuk: "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה".

From all that has been said, it should be clear that the purpose of the dwelling of the Shechinah in the Beis HaMikdash was to extend the presence of the Shechinah to every Jewish household, especially during periods of galus. As we have learned, the passuk: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"—implies that the desired goal is for the Shechinah to dwell within every individual Jew. Therefore, it is imperative that we remember that the middle bar necessary to extend the presence of the Shechinah into every, individual Jewish Mishkan is to follow in the footsteps of Yaakov. Just as he remained steadfast in his emunah, even when all he had left was his staff; so, too, we must remain steadfast in our emunah in Hashem even when "hester panim" prevails. By doing so, we will merit the revelation of His presence; the glory of Hashem will shine on us, providing us with abundant good both in material and spiritual matters alike.

34

וזהו כדברנו, שמהות מצות העמדת המשכן על ידי הבריה התיכון שהוא עיקר המעמיד את המשכן, היא להורות לבני ישראל לאחוז בדרכיו של יעקב אבינו ולשים מבטחנו בה' אלוקינו תמיד בכל עת, ולא להרבות בהשתדלות אחר הכסף, אלא לחיות באמונה והסתמכות על הבורא יתברך שמו אשר בידו נפש כל חי ובכוחו לזון ולפרנס את כל יושבי תבל מקרני ראמים ועד ביצי כינים.

ומחובת האדם להעמיד את השקפת חייו על יסוד איתן זה של אמונה בהירה, כי על ידי כך יכול לרכוש לעצמו מעלה גדולה, שכל ימיו יהיו ברוגע ובשלווה הנפש ולא יהיה להוט ורודף אחר הגשמיות, כי הלוא כאשר חוקק בעומק לבו שלא על ידי מעשיו ישיג העושר והכסף, אז הרי אין שום טעם ומשמעות לרדוף אחריהם כי מה תועיל לו ומה תוסיף לו אחר שהכל נתון ביד ה'.

ולאחר שרוכש לנפשו מעלה זו אזי אינו רואה את עסקיו כמטרה לצבור בהם הון ושררה, אלא רואה אותם כאמצעי לעשות בהם רצון ה' בלבד, וזה נתון לו כח לעמוד בניסיונות גדולים שלא להשתמש בכספים שיש בהם סרך איסור וגדוד קל של ניגוד לרצון ה'.

"חכמות נשים ננתה ביה"א" (משלי יד, א)

והיכן הוא חלק אמותינו הקדושות, רחל ולאח, במשכן? - בשני בוני המשכן; בצאלל בן אורי בן חור למטה יהודה נקרא לעשות את מלאכת המשכן (שמות לא, ב) והוא מבני לאה אמונו, וגם רחל אחותה זכתה להשתתף במלאכה חשובה זו, באמצעות בונה המשכן השני: "ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן אחיסמך למטה דן" (שם, ו). דן מתייחס אחר רחל, כמפורש: "ותאמר רחל דגני אלקים וגם שמע בקלי ויתן לי בן, על בן קראה שמו דן" (ברא' ל, ו). וכבר הארכנו במקום אחר

35

בין המשפטים

קמב

ואומרים חז"ל דעל פי דין היתה צריכה לאה אמנו ע"ה ליפול בחלקו של עשו "ועיני לאה רכות" (כ"ט, י"ז) שהיתה בוכה ומתפללת שלא תיפול בחלקו של עשו הרשע (כ"ב קכ"ג) ועיקר תפילתה ודמעות שליש שהורידה היה כדי לא ליפול בחלקו של עשו הרשע, ואף לא העלתה על דעתה ליפול בחלקו של יעקב דהיה בזה חשש מלהכנס לגבולה של רחל, אולם מכיון שפתחו לה מן השמים פתח, והכניסה הרבה תפילה בפתח זה עד שזכתה להפוך את מרת הדין למרת הרחמים, שאע"פ שיעודה היה להיות ה"אם" של משפחת עשו שעליו כתיב "ואת עשו שנאת" (מלאכי א', ג) ושל עמלק שאין הכסא ושם ה' שלמים כל זמן שהוא קיים, ועל ידי התפילה עברה לקצה אחרון ממש שהיא האם של שבטי י-ה ושל הכהונה ומלכות בית דוד, ומשיח ה' שעל ידו יתוקן העולם ושהוא יושב על כסא ה', זכתה ליפול בחלקו של יעקב בחיר האבות ואף זכתה לקבורה עמו וזכתה לפעול את ישועת כלל ישראל בימי השעבוד וכנ"ל. וכל כך נעשה בה יסוד זה עד שאפילו רחל אמנו שהיא היתה "עקרת הבית" - "עיקרו של בית" (ביר ע"א ו) הרי מכיון שהיא לא היתה כל כך חסרה יסוד זה של "אם", הרי היא היתה צריכה לתפילתה של לאה אחותה שיתהפך הוולד מזכר לנקבה, שלא תהיה אחותה פחותה מאחת השפחות כמבואר בחז"ל (ברכות דף ס') והוא ענין נפלא!

36

בבואנו לבנות את משכן ה' אומרת לנו התורה: "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים". למה עצי שטים ולא עצים אחרים? משיבים חז"ל במד"ר תרומה (פ"ה ב): "לימדו הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילן עושה פירות, אומר לו: ומה מלך מלכי המלכים שהכל שלו כשאמר לעשות משכן אמו, לא תביא אלא מאילן שאינו עושה פירות, אתם על אחת כמה וכמה".

העמק בענין והבן: הדברים כאן אמורים כלפי בנין המשכן שהוא מרכז הקדושה ובתוכו שוכן הקב"ה. עם כל זה באה התורה להורות לנו שאין לבנות את מרכז הקדושה והטהרה על חשבון נזקי הזולת ומניעת טובתו - "מאילן עושה פירות". הדברים באים לחנך את האדם וללמדו: אם לגבי הקמת המשכן אמרה תורה: "לא תביא אלא מאילן שאינו עושה פירות"; אסור לגרום נזק לזולת או למנוע ממנו טובת הנאה או עינוגים, גם אם אין בכונתו לכך אלא ככונה ובמגמה לבנות בית לה, להרבות בכבוד ה', להשרות קדושה בישראל, כאשר בונים בית בישראל לשם ה', בית מדרש ובית כנסת, מבנה לצדקה ולחסד, יש להקטין "מעצי שטים": "מאילן שאינו עושה פירות"; מכסף ומחומרים שאינם מזיקים ומפריעים לאיש; מהון ומוכרש כשר. מכאן ק"ו בן בנו של ק"ו, עד כמה אדם צריך להיות זהיר בבנין פרנסתו ורכושו, לגבי ירחיבי גבולו ולא יגדיל רכושו "מאילן עושה פירות". מניצול חברים ומרמאות; מכסף מהול בסגי גול וגניבה חליליך יוכשר אדם להיות חסיד?

מהות הארת נר היא, להאיר תוכן המהוה דרך חיים. והילת האור שסביב הנר היא הארה המנחה ומושכת אל התכלית, שהנר מאיר אל עבר פניה. ולכן כתוב במנורה: "והעלה נרותיה והאיר אל עבר פניה" (שמות כה, לז). המצוה במנורה היא להאיר לכיוון מסויים, שהוא "עבר פניה" של המנורה, והוא קדש הקדשים (עי' רמב"ם בית הבחירה ג, ח). וזה תוכן "הדלקת הנרות" במקדש, להאיר את התכלית של ישראל, היא גילוי התורה בקדש הקדשים, ולהעלות אחריה את כל מעשיהם.

דומה למנורת המקדש היא הדלקת נר שבת בבית, שדיניה שוים להדלקת נר שבת (בדיני הפתילות עי' רמב"ם תמידין ג, טו).

כשם שהמנורה צריכה להאיר את תכלית ישראל שבקדש הקדשים, כך משמעות נר שבת - הארת תכלית הבית, עליה נבנה הקשר בין האיש והאשה. והיא מטרת חייהם - לקיים בית שלם הנושא את התורה והמצוות.

התורה נקראת טוב, היות ו"וכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" (רמב"ם סוף ה' הנוכה). כלומר, התורה באה ללמד את דרכי ההתקשרות של חלקי העולם באופן נכון, ובזה היא תכלית ה"טוב" (עי' עמ' 126 הערה 1 ו 2ר).

ואשתו של אדם נותנת את הטובה בחייו - בדמות התורה, היות והיא שמה שלום והתאמה בכל דרכי החיים של האדם, שהוא עולם מלא. זה תוכן מצות 'הטבת הנרות', המטורה לאשה - בידה לגלות את דרך הקשר ביניהם, ולסדר את כל מערכת חייהם בהתאמה ושלום. וזו מצוותה - להדליק את אור ההתאמה והשלמות בבית - מערב שבת לערב שבת.

וברשי: "ויהי בבקר והנה היא לאה - אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים".

אי אפשר לתאר כיצד יכול אדם להתגבר כל כך על עצמו. לפי ההסכם היתה רחל צריכה להיות אשתו של יעקב אבינו, ויעקב מסר לה סימנים מפני שחשש שלבן יחליפנה בלאה. אלא - שרחל לא יכלה לסבול שאחותה תכלם, וברגע האחרון מסרה לה את הסימנים, ובכך ויתרה על הנישואין עם יעקב אבינו! רחל לא ידעה שאח"כ לבן יסכים למסור גם אותה ליעקב אבינו, ושיעקב אבינו יסכים לקחת גם אותה, זה היה מצידה ויתור מוחלט. זה מעשה על-אנושי.

כך היו האמהות, רחל שברה את מדותיה לגמרי כדי לא להכלים את לאה. מה שאומרים חז"ל (סוטה י, ב) "נודח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פניו חבירו ברבים", זה רק בקום ועשה, וכאן זה הלא היה שב ואל תעשה. רחל לא היתה מחויבת למסור את הסימנים ללאה, ובכל זאת, כדי שאחותה לא תכלם - מסרה לה רחל את הסימנים. הגדלות באדם נמדדת עד כמה הוא יכול לשבור את מדותיו.

זאת ועוד, אע"פ שרחל ידעה שמיעקב צריכים לצאת השבטי י-ה, אבל לבנות את כלל ישראל על חשבון הצער של הזולת אי אפשר!

והיכן חלקן של אמותינו שרה ורבקה, במשכן? - משהביא יצחק את רבקה "האהלה שרה אמו", מפרש רש"י, שאין הכוונה רק שהביאה לאוהל של שרה אמו, אלא: "ויביאה האהלה - ונעשית דוגמת שרה אמו. שכל זמן ששרה קיימת, היה נר דלוק מערב-שבת לערב-שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל; ובישמתה - פסקו; וכשבאת רבקה חזרה". לפירוש אונקלוס שם, שלושת אלה היו מעין מבחן לרבקה, ורק מכיוון שעמדה בו נאמר בהמשך "...ויקח את רבקה ותהי לו לאשה" (וראה ב"זה"ר א, קלג; שמעולם לא הכניס אברהם את הנר לאוהלה של שרה).

מהראוי להבין למה הדגישו חז"ל מעלת ירה ורבקה בג' דברים אלו דייקא. אמנם ידוע שנשים מצוות במיוחד על ג' מצוות: חלה, נדה, והדלקת הנר (שבת ל"ב א') ולכן ציינו חז"ל כי שרה אמנו - האם הראשונה לכל הדורות, זכתה לשלימות בג' המצוות. ענן קשור על האהל, הכוונה לטהרה מנדה, שהרי ענן הוא השרא השכינה, כדכתיב (ויקרא ט"ז, ב') כי בענן אראה על הכפורת, ובהעדר הטהרה

חלילה נאמר (דברים כ"ג, ט"ז) ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחרין. וברכה בעיסה היא אות לקיים מצות חלה, ונר דלוק סימן לזהירות בהדלקת נרות שבת. ואם תשאל למה נצטוו דוקא על ג' מצוות אלו, כבר השיבו חז"ל (ירושלמי שבת פ"ב הל' ו') אדם הראשון דמו של עולם וכר, וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות נדה לאשה, ובחלה אדה"ר חלה טהורה לעולם היה וכר וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות חלה לאשה, ובהדלקת הנר, אדה"ר נרו של עולם היה וכר לפיכך מסרו מצות הנר לאשה.

יש לומר כי מטעם זה מנהג ישראל לקדש בטבעת, לרמוז על טבעות המשכן שהצמידו את הקרשים, כמו שכתוב (שמות כו-כד): "ויחדיו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת". ופירש רש"י: "כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאצלו".

והכלה: "שהזיווג יעלה יפה", היינו שהזיווג יעלה בגימטריא כמספר יפ"ה שהוא צ"ה, על ידי שזיכו לבנות בית נאמן בישראל בבחינת משכן להשראת השכינה, ולקיים בכך מצות: "ועשו לי מקדש", שהיא מצוה צ"ה.

דבר זה מתאים להפליא עם מה שדקדק האלשיך הקדוש על לשון הכתוב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ולכאורה היה צריך לומר: "ושכנתי בתוכי" - בלשון יחיד, ולא "בתוכם" בלשון רבים, שהרי הוא מוסב על "מקדש" שהוא יחיד. ופירש שרצה הקב"ה ללמדנו בכך, שתכלית בית המקדש היא שישרה הקב"ה שכינתו בתוך כל אחד מישראל. וזהו הפירוש: "ועשו לי מקדש", אבל התכלית היא "ושכנתי בתוכם" - בתוך כל אחד מישראל. ולפי דברינו הכוונה בזה שיבנה כל אחד את ביתו בבחינת משכן להשראת השכינה.

וזהו שכתוב (תהלים קמז-ב): "אשר בנינו כנטעים מגדלים כנעוריהם כנותרים כזויות מחשבות תבנית היקל". דרשו על כך בגמרא (פסחים פז) שהכוונה בזה על איש ואשה שמתנהגים בקדושה: "מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה היכל בימיהן". לפי האמור הכוונה בזה, כי כמו שתכלית בנין בית המקדש היא "ושכנתי בתוכם", כך איש ואשה שזכו שכינה ביניהן, נמצא שנחשב כאילו נבנה היכל בימיהם.

יומתק לפרש בזה נוסח הקידושין: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" - "מקודשת לי" דייקא, שכוונתנו לקיים בזה מה שכתוב: "ועשו לי מקדש" - "לי" קיים לעולם, לרמוז שאפילו בזמן הגלות משתוקק הקב"ה שנועשה לו מקדש מעט להשראת השכינה. "בטבעת זו", להמשיך קדושת המשכן מטבעות הקרשים בבית היהודי.